

Utlåtande Rotel I, Rotel IX (Dnr KS 2018/430)

Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat

Uppdrag från Budget för 2018 för Stockholms stad och inriktning för 2019 och 2020, ägardirektiv 2018-2020 för koncernen Stockholms Stadshus AB samt vissa ärenden som beslutas, avslutas eller besvaras i samband med budgeten, dnr 180-616/2017

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, i enlighet med bilagan till utlåtandet, antas.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge alla bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att anta Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, enligt bilagan till utlåtandet.
3. Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska implementera Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, i samband med upprättande av verksamhetsplaner.
4. Utbildningsnämnden ska ansvara för samordning av det stadsövergripande nätverk som inrättas.
5. Kommunstyrelsen ska beakta Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat vid upprättande av nytt miljöprogram och förslag till kommunfullmäktiges budget.
6. Miljö- och hälsoskyddsnämnden och utbildningsnämnden får i uppdrag att i samråd med kommunstyrelsen ta fram underlag för att utarbeta förslag till uppföljningsmått.

Föredragande borgarråden Anna König Jerlmyr och Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

I linje med det uppdrag som formulerats i kommunfullmäktiges budget 2018, att kommunstyrelsen med stöd av miljö- och hälsoskyddsnämnden samt servicenämnden ska ta fram en stadsövergripande matstrategi för bättre folkhälsa och minskad miljö- och klimatpåverkan, har stadsledningskontoret tillsammans med berörda nämnder arbetat fram ett förslag till en stadsövergripande matstrategi.

Förslaget till strategi lägger fast stadens övergripande inriktning och ska ge tydlig vägledning och lägga grunden för ökad insikt och kunskap hos stadens medarbetare, brukare och Stockholmare. Modellen består av sex delar, God, Näringsriktig, Hållbar, Integrerad, trivsamt och säker, som tillsammans bildar en helhet för måltiden och måltidsupplevelsen.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden och Farsta stadsdelsnämnd och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd och Stockholms Stadshus AB som i sin tur remitterat ärendet till Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Stockholm Business Region AB, SISAB och Stockholm Vatten och Avfall AB. Arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, kyrkogårdsnämnden, trafiknämnden, överförmyndarnämnden, Stockholm Business Region AB och SISAB har valt att inte svara på remissen.

Arbetsmarknadsnämnden har beslutat att lägga ärendet till handlingarna och avstår från att svara på remissen i enlighet med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Fastighetsnämnden berörs lite av strategin men ser dock positivt på att Stockholm har en stadsövergripande matstrategi.

Idrottsnämnden ser positivt på strategin.

Kulturnämnden anser att strategin behöver tydliggöra kriterier vid upphandling av livsmedel och catering.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden välkomnar förslaget om en stadsövergripande Strategi för God, Hälsosam och Klimatsmart mat och ställer sig positiv till att bidra med kompetens kring miljö, klimat och livsmedelssäkerhet i ett nätverk kopplat till implementering, samordning, kompetensutveckling och uppföljning av matstrategin.

Servicenämnden ställer sig positivt till förslaget.

Socialnämnden ställer sig positiv till en Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat men konstaterar att socialtjänstens grupper inte omnämns i strategin vilket är en brist som bör rättas till.

Stadsbyggnadsnämnden stödjer förslaget och bedömer att det är väl genomarbetat.

Utbildningsnämnden ställer sig bakom den framtagna strategin.

Åldrenämnden stödjer den framtagna strategin.

Bromma stadsdelsnämnd välkomnar strategin men pekar på att nätverket som ska samordna och säkerställa implementering, kontinuerlig uppföljning, kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte behöver representation även från stadsdelsförvaltningarna.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd välkomnar strategin och framför vikten av konkreta mål angående utsläpp och matsvinn som kan följas upp via ILS.

Farsta stadsdelsnämnd välkomnar att staden får en gemensam strategi för mat och måltider.

Hägersten-Liljeholmen stadsdelsnämnd ställer sig positiv till strategin.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd välkomnar förslaget om en stadsövergripande matstrategi.

Kungsholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till strategin och framhåller att stadsdelsförvaltningarna bör ingå i det nätverk som ska bildas, gemensamt formulerade riktlinjer och policys bör samordnas i nätverket så långt det är möjligt, användarvänlig uppföljningssystem samt en tydlig kommunikation av strategin till stadens verksamheter.

Norrmalms stadsdelsnämnd ser positivt på att en övergripande strategi skapas för mat och måltider.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd är positiv till förslaget om matstrategi men anser att det behöver tydliggöras att strategin även omfattar målgrupperna

inom fritidsverksamhet såsom öppen förskola, parklekar, 10–12-årsverksamhet, ungdomsgårdar och träffpunkter.

Skarpnäck stadsdelsnämnd välkomnar strategin men ser vissa utvecklingsområden kring specialkost inom förskolan, uppföljningssystem för klimatpåverkan och kommunikation av strategin.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser positivt på förslaget till strategi men vill att kommande riktlinjer för förskolan förtydligar stadens syn på servering av vegankost till barn och att det inom äldreomsorgen behöver användas animaliska produkter för att säkerställa ett högt energiintag hos äldre även om det inte alltid är bäst ur klimatsynpunkt.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd ställer sig positiv till strategin.

Södermalms stadsdelsnämnd ser positivt på att det tas fram en samlad strategi för stadens mat och måltidsverksamhet.

Älvsjö stadsdelsnämnd ställer sig positiv till strategin.

Östermalms stadsdelsnämnd är positiv till att en strategi har tagits fram och framhåller vikten av samordning för att undvika målkonflikter där strategin ska brytas ned till reviderade riktlinjer för förskola och skola samt kostpolicy för äldre.

Stockholms stadshus AB är generellt sett positiv till en samlad strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat.

Våra synpunkter

Varje dag serveras ett stort antal måltider inom stadens verksamheter. Maten är en viktig del av vardagen för barn och unga i skolan, för äldre i stadens äldreomsorg och för alla de Stockholmare som äter måltider som lagas i eller köps in av stadens verksamheter. Maten spelar en viktig roll i att skapa en god livskvalitet för våra äldre och för att barn och elever i stadens förskolor och skolor ska ha energi till att leka och lära under hela dagen. Att en stadsövergripande strategi för mat nu kommer på plats är ett viktigt steg för utvecklingen av stadens arbete med mat och måltider. Strategins särskilda fokus på god, hälsosam och klimatsmart mat ger en samlad inriktning för stadens verksamheter i det fortsatta arbetet med att förbättra den mat som serveras i stadens verksamheter.

Strategin ska bidra till en bättre folkhälsa och minskad miljö- och klimatpåverkan genom de livsmedel och måltider som köps in, produceras och serveras i stadens verksamheter. Produktion, hantering och konsumtion av livsmedel påverkar människors hälsa och livskvalitet samtidigt som påverkan på miljö och klimat är stor. Den strategi som nu kommer på plats sätter en ny

riktning för stadens arbete med mat och måltider i och med att den fokuserar på att minska stadens klimatbelastning från mat.

Vi i den grönbåa majoriteten har höga ambitioner för stadens klimat- och miljöarbete. Matstrategin är en viktig del i detta arbete och för att den ska ge resultat kommer staden behöva utveckla arbetet med att löpande följa upp mat och måltiders påverkan på hälsa miljö- och klimat. Ett viktigt mått under ett antal år har varit andelen ekologisk mat inom verksamheterna. Detta mått ska nu kompletteras med ett mått om minskad klimatbelastning och ett mått för att följa upp matsvinnet. Utbildningsnämndens uppdrag om att utreda mått och mätmetoder för att mäta skolmåltidernas koldioxidutsläpp samt intensifiera sitt arbete med matavfallsinsamling ska utgöra underlag för kommande målsättningar.

Stadens arbete behöver också med avstamp i denna strategi utveckla sitt arbete för minskad antibiotikaanvändning och bättre djurskydd. Att vara en stor upphandlande myndighet som Stockholms stad innebär också möjligheter att påverka leverantörsmarknaden. Till exempel genom att använda upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för kött- och fågelprodukter, där krav på djurskyddshållning och användning av antibiotika i livsmedel ingår. Stadens upphandlingar ska därför ställa krav på djurskydd och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen motsvarande svensk nivå.

Beroende på stadens rådighet omfattar matstrategin stadens verksamheter i olika grad. För skola, förskola och äldreomsorg konkretiseras den övergripande strategin i styrdokument som direkt berör dessa verksamheter. I syfte att strategin ska få genomslag så långt det är möjligt även där staden inte har direkt rådighet som exempelvis restauranger och caféer i stadens verksamheter som i simhallar och stadens museer ska staden ha en aktiv och tydlig kommunikation.

Strategin för god, hälsosam och klimatsmart mat lägger grunden för att Stockholms stad ska vara en föregångskommun gällande upphandling av mat som minskar klimatpåverkan och det onödiga matsvinnet. Strategin är ett viktigt sätt för staden att ta globalt ansvar för vår miljö och klimatpåverkan och lika ansvar för hur vi bäst planerar och utvecklar den kommunala servicen för våra medborgare för åren som kommer.

Bilagor

Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård, Emilia Bjuggren och Jan Valeskog (alla S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att delvis godkänna förslaget och därtill besluta
2. Att en kostenhet inrättas med ett övergripande ansvar för stadens måltider och med ett samordningsansvar för det stadsövergripande nätverket, samt att detta konsekvensändras i bilagan.
3. Att kvantifierbara mål, delmål och indikatorer utvecklas i syfte att möjliggöra uppföljning av strategin inom ramen för stadens ordinarie processer
4. Att Livsmedelsverkets definition av vegetarisk mat används samt att detta konsekvensändras i bilagan.
5. Att veganska måltider alltid ska kunna erbjudas i stadens verksamheter samt att detta konsekvensändras i bilagan.
6. Att bilagans mening ”De verksamheter inom staden som erbjuder måltider skall sträva efter att erbjuda minst två fullgoda huvudrätter, varav en vegetarisk huvudrätt (med vegetariska måltider avses i denna strategi laktovo-vegetariska måltider).” ändras till ”De verksamheter inom staden som erbjuder måltider ska sträva efter att erbjuda minst två fullgoda huvudrätter, varav minst en vegetarisk huvudrätt.”
7. Att därutöver anföras.

Det är glädjande att den stadsövergripande matstrategi som den rödgrönrosa majoriteten tog fram under förra mandatperioden nu blir verklighet. För att klara mål om minskade utsläpp från maten måste vi tillsammans ta ansvar för hur vi gemensamt kan erbjuda klimatsmarta måltider i våra offentliga verksamheter. En stegvis förändring av hur maten produceras, transporteras och konsumeras är avgörande för en ekologiskt hållbar utveckling.

För att matstrategin ska leda till att staden minskar sin negativa påverkan på djur, miljö och människors hälsa behöver strategin implementeras. I det arbetet är en av de viktigaste delarna att ta fram en modell för att beräkna, följa upp och redovisa miljö- och klimatpåverkan från stadens måltider. Att denna modell kommer på plats är avgörande för arbetet framöver, vilket flera av remissinstanserna lyfter fram. Utan en sådan modell är det svårt att ställa samordnade krav i upphandlingar och ta fram relevanta mål och indikatorer.

När en stor offentlig upphandlare som Stockholms stad ställer krav kan det få stort genomslag. Men det kräver att kraven är samordnade. När stadsövergripande strategier antas kan det få stor betydelse. Men det kräver att de konkretiseras till mål, delmål och indikatorer som följs upp i ordinarie processer. Om så inte sker kommer matstrategin inte bli mer än en hyllvärmare. Flera av remissinstanserna framför vikten av att det i de riktlinjer och den kostpolicy som ska tas fram utifrån matstrategin finns konkreta mål angående utsläpp och matsvinn som följs upp via stadens ledningssystem ILS.

I strategin står att ett nätverk ska inrättas för att säkerställa implementering, kontinuerlig uppföljning, kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte. Nätverket ska på sikt kunna utvecklas och formaliseras till en enhet med övergripande ansvar för stadens mat och måltider. Vi anser att denna enhet skulle vara ett viktigt stöd för stadens verksamheter och bör därför formaliseras och inrättas redan nu. Enheten bör ha anställda dietister samt samordna det stadsövergripande nätverket.

Att matstrategin har dröjt innebär att utbildningsnämnden redan hunnit anta riktlinjer för måltider utan att ta hänsyn till den stadsövergripande strategin. Det är beklagligt. Vi förutsätter att de nämnder som har egna riktlinjer för måltider kommer att se över och revidera dessa som en del i implementeringen av den stadsövergripande matstrategin.

Enligt Livsmedelsverket kan vegetarisk mat delas in i tre olika grupper: vegansk, lakto-vegetarisk och lakto-ovo-vegetarisk. Livsmedelsverket slår fast det behöver det erbjudas fler vegetariska måltider för att minska klimatpåverkan och att det finns stora hälsovinster med att äta mat från växtriket. Vegetarianer löper till exempel mindre risk att drabbas av en rad olika sjukdomar, som högt blodtryck, hjärt- och kärlsjukdom och vissa cancerformer. Vegetarisk kost är bättre för både klimatet och hälsan.

Enligt strategin begränsas dock vegetariska måltider till att endast innebära lakto-ovo-vegetariska måltider. Vi anser att det är fel. Strategin bör använda samma definition som Livsmedelsverket och på så sätt möjliggöra för stadens verksamheter att på olika sätt kunna erbjuda mer vegetarisk mat. De verksamheter som vill servera vegansk mat ska kunna göra det.

I strategin står det att det är viktigt att systematiskt följa upp synpunkter och önskemål om ett varierat utbud för att kunna möta en efterfrågan på vegetariska alternativ. Vi anser att veganska alternativ alltid ska kunna erbjudas i stadens verksamheter och att detta måste förtydligas i strategin.

Stadens verksamheter ska enligt strategin sträva efter att erbjuda minst två fullgoda huvudrätter, varav en vegetarisk. Precis som miljö- och hälsoskyddsnämnden lyfter fram i sitt remissvar anser vi att *minst* en vegetarisk måltid ska kunna erbjudas. Vi tycker att det är fel att strategin ska hindra stadens verksamheter från att servera fler än en vegetarisk måltid. Miljö- och hälsoskyddsnämnden skriver också att minskade inköp av kött möjliggör en omfördelning så att grönsaker och rotfrukter av bättre kvalitet samt kravodlat kött kan köpas in utan kostnadsökningar.

Vi välkomnar att Stockholms stad nu får den efterlängtrade matstrategin på plats. För att den ska få effekt för hur maten produceras, transporteras och konsumeras är det viktigt att arbetet med implementering nu tar vid. Modellen för att beräkna miljö- och klimatpåverkan behöver skyndsamt tas fram så att stadsövergripande mål och indikatorer kan skrivas in i nästa års budget och börja följas upp redan nästa år.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, i enlighet med bilagan till utlåtandet, antas.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge alla bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att anta Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, enligt bilagan till utlåtandet.
3. Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska implementera Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, i samband med upprättande av verksamhetsplaner.
4. Utbildningsnämnden ska ansvara för samordning av det stadsövergripande nätverk som inrättas.
5. Kommunstyrelsen ska beakta Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat vid upprättande av nytt miljöprogram och förslag till kommunfullmäktiges budget.
6. Miljö- och hälsoskyddsnämnden och utbildningsnämnden får i uppdrag att i samråd med kommunstyrelsen ta fram underlag för att utarbeta förslag till uppföljningsmått.

Stockholm den 15 maj 2019

På kommunstyrelsens vägnar:

ANNA KÖNIG JERLMYR OCH KATARINA LUHR

Mats Larsson

Reservation anfördes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Karin Gustafsson (alla S), Rashid Mohammed (V) och Sissela Nordling Blanco (FI) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

I linje med det uppdrag som formulerats i kommunfullmäktiges budget 2018, att kommunstyrelsen med stöd av miljö- och hälsoskydds-nämnden samt servicenämnden ska ta fram en stadsövergripande matstrategi för bättre folkhälsa och minskad miljö- och klimatpåverkan, har stadsledningskontoret tillsammans med berörda nämnder arbetat fram ett förslag till en stadsövergripande matstrategi.

Förslaget till strategi lägger fast stadens övergripande inriktning och ska ge tydlig vägledning och lägga grunden för ökad insikt och kunskap hos stadens medarbetare, brukare och Stockholmare. Modellen består av sex delar, God, Näringsriktig, Hållbar, Integrerad, trivsamt och säker, som tillsammans bildar en helhet för måltiden och måltidsupplevelsen.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden och Farsta stadsdelsnämnd och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd och Stockholms Stadshus AB som i sin tur remitterat ärendet till Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Stockholm Business Region AB, SISAB och Stockholm Vatten och Avfall AB. Arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, kyrkogårdsnämnden, trafiknämnden, överförmyndarnämnden, Stockholm Business Region AB och SISAB har valt att inte svara på remissen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 april 2019 har i huvudsak följande lydelse.

I linje med det uppdrag som formulerats i kommunfullmäktiges budget har stadsledningskontoret tillsammans med berörda nämnder arbetat fram ett förslag till en stadsövergripande matstrategi samt föreslår att ett nätverk inrättas för implementering, samordning och uppföljning.

Stadsledningskontorets bedömning är att en samlad styrning och uppföljning av måltidsfrågor kommer att bidra till ett jämlikt måltidsutbud i staden, bättre hälsa samt minskad klimat- och miljöbelastning från stadens mat och måltider. Inom stadens måltidsverksamheter ska kompetens finnas och utvecklingen ska följas i syfte att kunna möta efterfrågan på vegetariska alternativ.

Stadsledningskontoret bedömer att strategin kan implementeras utan att detta innebär kostnadsökningar för verksamheten. Minskat matsvinn och genom att upphandlingar och inköp görs på ett kostnadseffektivt sett frigörs resurser för att höja kvaliteten på måltidsutbudet. Om maten är god och det finns flera alternativ kan också behovet av specialkost minska vilket också bidrar till lägre kostnader.

Stockholms stad har som stor organisation med många verksamheter och en stor konsumtion av livsmedel en viktig roll. Under 2017 avropades inom Stockholms stad kostentreprenader och livsmedel för cirka 600 miljoner kronor. I stadens skolor, grundskola- och gymnasieskola finns cirka 90 500 elever inskrivna som äter skollunch och i stadens förskolor finns cirka 31 000 barn inskrivna som äter flera måltider per dag. I stadens vård och omsorgsboenden bor cirka 2 000 personer, varav cirka hälften tillagar mat i egna kök och hälften får mat från upphandlade leverantörer. Att vara en stor upphandlande myndighet medför möjligheter att påverka leverantörsmarknaden. Att till exempel använda upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för kött- och fågelprodukter, där krav på djurskyddshållning och användning av antibiotika i livsmedelsproduktionen ingår, får större genomslag när de ställs av en stor upphandlande myndighet.

Det som serveras inom stadens verksamheter inverkar på folkhälsa och välbefinnande och påverkar klimatet och miljön. Genom upphandling och inköp kan staden påverka branschens aktörer. En förutsättning är därför att staden har god kunskap om den aktuella marknaden och prioriterar dialogen med potentiella leverantörer inför upphandling och med befintliga leverantörer i samband med avtalsuppföljning.

Strategin omfattar alla stadens verksamheter och måltidssituationer men berör målgrupper i olika grad. Vård och omsorgsboende, dagverksamhet för äldre, daglig verksamhet inom funktionsnedsättning, boenden inom socialtjänsten där mat serveras, förskola, skola och gymnasieskola samt evenemang som anordnas i stadens regi berörs

i hög grad då staden har stor rådighet över måltidssituationerna. För förskola, skola och äldreomsorg ska särskilda riktlinjer utarbetas och befintliga ska revideras.

Grupper som bor i eget boende och handlar och lagar egen mat, som till exempel inom hemtjänst, seniorboenden, LSS gruppboenden, öppna förskolan samt caféer och restauranger i stadens verksamheter, berörs mer indirekt. Stadens tjänstemän med ansvar för dessa verksamheter ska verka för att strategin får genomslag så långt det är möjligt.

Att löpande följa upp mat och måltiders påverkan på hälsa och klimat är centralt. Ett viktigt mått under ett antal år har varit andelen ekologisk mat inom verksamheterna. Denna ska kompletteras med ett mått om minskad klimatbelastning samt mått för att följa upp matsvinnet. Utbildningsnämndens uppdrag om att utreda mått och mätmetoder för att mäta skolmåltidernas koldioxidutsläpp samt intensifiera sitt arbete med matavfallsinsamling ska utgöra underlag för kommande målsättningar.

I samband med strategins framtagande har *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad* beaktats. Detta genom att strategin utgår från livsmedelsverket och de Nordiska näringsrekommendationerna som bygger på det aktuella kunskapsläget om sambandet mellan mat och bland annat barns hälsa. Därutöver ska matstrategin bland annat syfta till att grundlägga bra mat- och levnadsvanor i tidig ålder, vilket ökar sannolikheten att bibehålla dessa senare i livet och bidrar till målet om att alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor. I arbetet med att konkretisera strategin i specifika riktlinjer ska barnperspektivet beaktas genom att barnkonsekvensanalyser genomförs.

Ett utvecklingsområde framöver är att staden kan stödja utvecklingen av mer lokalt producerad mat i Stockholm. Detta skulle minska utsläppen från transporter och öka försörjningstryggheten vid händelse av störning i livsmedelskedjan. En ökad lokalproduktion har relevans för såväl de direkta klimatutsläppen som stadens sårbarhet vid klimatförändringar och i kris. Samlastning och distribution är också viktiga utvecklingsområden, liksom minskat svinn i producentledet. Där kan staden bidra genom att ha en aktiv dialog med verksamhet och leverantörer, både i upphandlingsfas och under avtalsperioden. Detta i syfte att utveckla kraven i upphandling på till exempel hållbarhetstider och förpackningsstorlekar så att svinn/miljöpåverkan minimeras, samtidigt som behovet tillgodoses hos både stadens större och mindre verksamheter.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunfullmäktige godkänner Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat samt att Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge alla bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att anta strategin. Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska implementera samt följa upp strategin i samband med upprättande av verksamhetsplaner. Utbildningsnämnden ska ansvara för samordning av det stadsövergripande nätverk som inrättas för implementering, samordning med mera. Vidare föreslås kommunfullmäktige besluta att kommunstyrelsen ska beakta strategin vid upprättande av nytt Miljöprogram och förslag till kommunfullmäktiges budget samt att miljö- och hälsoskyddsnämnden och utbildningsnämnden ges i uppdrag att i

samråd med kommunstyrelsen ta fram underlag för att utarbeta förslag till uppföljningsmått.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2018 att lägga ärendet till handlingarna

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 17 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Då arbetsmarknadsnämndens verksamheter inte serverar mat, gör förvaltningen bedömningen att nämnden inte har något att tillföra i ett remissvar. Förvaltningschefen beslutar därmed att arbetsmarknadsnämnden avstår från att besvara remissen.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2018 att godkänna kontorets svar på remissen.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Då fastighetskontoret inom ramen för sitt uppdrag varken producerar eller köper in livsmedel, i annat än i mycket begränsad omfattning, berörs kontorets verksamhet lite av strategin. Kontoret ser dock positivt på att Stockholm har en stadsövergripande matstrategi.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2018 att godkänna idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Nämnden ser positivt på den föreliggande strategin och anser att de föreslagna åtgärderna överensstämmer med förvaltningens ambition att främja folkhälsan och värna om miljön. Förvaltningen ser fram emot att kunna ta del av stadens modell för att kunna beräkna, följa upp samt redovisa miljö- och klimatpåverkan från maten. Idrottsnämnden ser även positivt på initiativet att bilda en samordningsgrupp i staden

som kan bistå med stödmaterial, underlag och information som gynnar och utvecklar förvaltningens arbete.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2018 att som svar på remissen överlämna kulturförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen serverar i stort sett inte måltider till kunder/brukare. De gånger som det förekommer handlar det framför allt om fika eller annan enklare förtäring vid avdelningarnas olika evenemang och Öppet hus. För interna behov av måltider, till exempel vid personalträffar och andra evenemang, har kulturförvaltningen upphandlat måltidscatering. En förutsättning för att strategin ska fungera vägledande för kulturförvaltningens verksamheter är att den tydligt anger vilka kriterier som bör användas vid upphandling av livsmedel och catering.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2018 att enligt förslag från ordföranden Katarina Luhr m.fl. (MP), vice ordföranden Jonas Naddebo (C), Lars Jilmstad m.fl. (M) och Sabine Pettersson (L) och tillstyrkande ersättaryttrande av Ulrika Hoff (KD) delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut och att därutöver anföra följande:

Vi välkomnar att staden utarbetar en strategi för att påverka livsmedelsbranschen i en klimatsmart riktning. Stockholm ska vara en föregångskommun gällande upphandling av mat som minskar klimatpåverkan. Att vara en stor upphandlande myndighet medför möjligheter att påverka leverantörsmarknaden genom klimatsmarta upphandlingskrav. Strategin saknar dock skarpa förslag om hur stadens upphandlingar kan ställa krav på djurskyddshållning och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen.

Sverige är bland de bästa i världen på att använda lite antibiotika i djurproduktionen och samtidigt ha friska djur, vilket innebär lägre risk för utveckling av antibiotikaresistens samt mindre utsläpp av antibiotika i miljön. Att byta ut importerad mat med högre påverkan på klimat och miljö mot mat producerad med hög miljö- och klimathänsyn är ett viktigt sätt för Stockholm att ta globalt ansvar. Därför vill vi att stadens upphandlingar ska ställa tydliga krav på djurskyddshållning och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen motsvarande svensk nivå.

Det bör likaså förtydligas att de verksamheter inom staden som erbjuder måltider skall sträva efter att erbjuda minst två fullgoda huvudrätter, så innebär detta inte att en av dessa måste vara av animaliskt ursprung, båda huvudrätterna kan alltså vara vegetariska. Till sist välkomnar vi att staden aktivt arbetar för att minska matsvinnet och samlar in det matavfall som ändå uppstår. Matsvinnet i stadens verksamheter är ett resursslöseri som ofta beror på att för många portioner tillagas. Vi vill ta fram arbetssätt för att minska matsvinnet med innovativa digitala metoder.

Reservation anfördes Rikard Warlenius (V) enligt följande.

Rikard Warlenius (V) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till förvaltningens förslag.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Fokus för förvaltningens synpunkter ligger på de delar av strategin som närmast berör miljöförvaltningens verksamhetsområde. För detaljerade synpunkter och textförslag på förslaget till matstrategi hänvisas till bilaga 1.

Miljöförvaltningen välkomnar förslaget om en stadsövergripande Strategi för God, Hälsosam och Klimatsmart mat och ställer sig positiv till att bidra med kompetens kring miljö, klimat och livsmedelssäkerhet i ett nätverk kopplat till implementering, samordning, kompetensutveckling och uppföljning av matstrategin. Vi ser det som mycket positivt att samordningsfunktionen finns med i matstrategin och att den funktionen kommer att bidra till ökad kunskap och ett bättre informationsutbyte i Stockholm. Inom samordningsfunktionen bör det finnas tillgång till spetskompetens inom matsäkerhet för att kunna göra bedömningar när eventuella intressen ställs mot varandra.

Strategin omfattar alla stadens verksamheter och måltidssituationer. Målgrupperna förskola, skola och äldreomsorg berörs i hög grad och miljöförvaltningen välkomnar att särskilda riktlinjer för dessa målgrupper utarbetas och att befintliga revideras i samband med implementeringen av matstrategin.

Förvaltningen välkomnar att uppföljningsmålet andel ekologisk mat kompletteras för att täcka in mål om minskad klimatbelastning och matsvinn samt är positiv till stadsledningskontorets förslag att bistå i arbetet att ta fram underlag för de nya uppföljningsmåten. Samtidigt konstaterar förvaltningen att begreppet matsvinn behöver förtydligas i strategin. Enligt förslaget får miljö- och hälsoskydds-nämnden och utbildningsnämnden uppdraget att ta fram underlag för att utarbeta förslag till uppföljningsmål.

Förvaltningen föreslår att ansvaret för att ta fram underlaget ges enbart till utbildningsnämnden. Miljöförvaltningen har ett myndighetsansvar som gör det mindre lämpligt att miljö- och hälsoskydds-nämnden ska ta fram underlaget för skolor, men miljö-förvaltningen är självklart gärna med och ger stöd och råd i det arbetet.

De delar av strategins mål som tas in som mål eller delmål i miljöprogrammet bör följas upp genom ILS-systemet. Men man skall vara restriktiv med att påföra nya uppföljningar för stadens förvaltningar och bolag. De delar av strategin som inte blir uttryckliga mål i miljöprogrammet eller kommunfullmäktiges budget bör kunna följas upp på annat sätt.

Förvaltningen delar Stadsledningskontorets bild av att en samlad styrning och uppföljning av måltidsfrågor och integrering i stadens ledningssystem ökar förutsättningarna att nå ställda mål. Likaså är det viktigt att samordna matstrategin med övriga relevanta styr-dokument i staden. Matstrategin hänvisar till miljöprogrammet, men även stadens Avfallsplan innehåller mål och strategier för att minska matsvinn och matavfall, liksom Kemikalieplanen som har mål kopplat till livsmedelssäkerhet. Även dessa styrdokument bör nämnas i strategin. Miljöförvaltningen noterar vidare att matstrategin hänvisar till avfallsmålen i stadens miljöprogram och avfallsplan som sträcker sig till år 2020 – ej år 2021 som anges i strategin – samt att dessa inte överensstämmer med stadens budget 2018 och KFs årsmål för indikatorn ”Andel matavfall till biologisk behandling av förväntad uppkommen mängd” anges till 60 procent till år 2020. Vilket framgår av KFs indikatorer för SVOA (sid 304 i KFs budget).

Miljöförvaltningen instämmer i att Stockholms stad aktivt ska ta tillvara upphandlings- och uppföljningsprocessens goda för-utsättningar till dialog i syfte att minska stadens och dess invånares miljö- och klimatpåverkan, öka livsmedelssäkerheten samt bidra till att påverka branschen i hållbar riktning.

Stadens verksamheter ska enligt matstrategin sträva efter att erbjuda minst två fullgoda huvudrätter, varav en vegetarisk. Denna formulering kan tydas som att det ena alternativet ska vara en huvudrätt med kött. Förvaltningen anser att minst en vegetarisk måltid ska kunna erbjudas. Erfarenheter i stadens verksamheter visar dessutom att minskade inköp av mängden kött leder till att en omfördelning av resurser kan göras så att grönsaker och rotfrukter av bättre kvalitet samt kravodlat kött kan köpas in utan kostnadsökningar.

Miljöförvaltningen delar synen att relevant kompetens krävs inom stadens måltidsverksamheter för att kunna möta efterfrågan på vegetariska alternativ, minimera matsvinn samt möta kraven på livsmedelssäkerhet.

Förvaltningen noterar att strategin inkluderar såväl brukare som stockholmare och besökare i Stockholms stad och ser positivt på att matstrategin kan bidra till att öka kunskap och inspirera dessa målgrupper. Förvaltningen vill, utöver vad som anförts, betona att staden behöver fortsätta utveckla aktiviteter för stockholmare och besökare för att minska den negativa påverkan från mat och måltider i Stockholm. Arbetet med att engagera stockholmarna i att odla, köpa, tillaga, förvara och äta klimatsmart mat kan bland annat vidareutvecklas utifrån de goda erfarenheterna med miljöförvaltningens kokbok Det smarta köket och en aktiv användning av stadens Guide för hållbara event i stadens verksamheter.

Många stadsdelsförvaltningar och förskolor i staden jobbar aktivt med Håll Sverige Rents miljömärkning Grön flagg. Förvaltningen anser att detta arbete, liksom att Stockholms stad är en Fair Trade City, bör nämnas i matstrategin.

I början av ”upphandling och inköp” framgår det att Stockholm stad ska främja utvecklingen av nya livsmedel och samtidigt bidra till att ligga i framkant för en utveckling av nya säkra livsmedelsprodukter. Det är viktigt att det framgår vad som menas med detta. Det bör i sammanhanget påpekas att nya livsmedel regleras i förordning (EU) nr 2015/2283. Med nya livsmedel menas livsmedel som inte har använts som människoföda i betydande omfattning i unionen före den 15 maj 1997. Huvudregeln enligt förordningen är att sådana livsmedel är förbjudna innan de har blivit godkända av EU-kommissionen. Processen för att ansöka om ett sådant godkännande är relativt lång och komplicerad.

Det finns flera goda exempel och viktiga föregångare i Stockholms stad inom klimatsmart mat och matsvinn, en del har fått Pingvin-priset som månadens klimatsmarta exempel inom staden. Miljöförvaltningen anser att aktiv användning och spridning av goda exempel är en värdefull metod för att öka kunskaper och praktiskt utveckla stadens verksamheter för att uppnå målen i matstrategin.

Serviceämnden

Serviceämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2018 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 augusti 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positivt till förslaget och har varit med i arbetet med framtagandet av strategin.

Serviceförvaltningen ställer sig positivt till att ett nätverk inrättas och att samordningsansvaret läggs på utbildningsförvaltningen, där en samlad kostkompetens avseende skolmåltider redan finns. För att skapa en heltäckande/stadsövergripande bild av arbetet med mat och måltider i staden är det dock viktigt att identifiera eller skapa samlad kostkompetens även inom äldreomsorg och förskola och inkludera i nätverket.

Ett nätverk som inkluderar kostkompetens inom skola, förskola och äldreomsorg ses som en viktig källa till information om hur de upphandlade avtalen fungerar ute i verksamheten, vilket ger serviceförvaltningen bra underlag till avtalsuppföljning. I synnerhet om nätverket på sikt utvecklas och formaliseras till en kostorganisation med övergripande verksamhetsansvar för stadens mat och måltider.

Det finns en begränsad kostkompetens, i förhållande till stadens storlek samt representation av olika verksamheter, vilket gör att samma personer/funktioner även kommer att ingå i det kategoriteam som sätts samman för upphandling av livsmedel. Det är viktigt att nätverk och kategoriteam arbetar tillsammans och inte var för sig, för att stadens samlade arbete med livsmedel och måltider ska utvecklas i positiv riktning.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2018 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 augusti 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadens nämnder och bolag ansvarar för att matstrategi, riktlinjer och policydokument implementeras, efterlevs och följs upp inom den egna organisationen. Matstrategin ska integreras med stadens system för styrning och uppföljning (ILS) och preciseras i verksamhetsplaneringen. Strategin ska också ligga till grund för revideringar av aktuella styrdokument.

Socialförvaltningen ställer sig positiv till en Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat samt till förslaget om att samordna ett stadsövergripande nätverk för implementering och uppföljning. För att nå målen bör hela stadens organisation uppmuntras att arbeta i enlighet med inriktningen i planen.

Förvaltningen konstaterar att socialtjänstens grupper inte omnämns i strategin vilket är en brist som bör rättas till. Verksamheter inom socialpsykiatri, SOL och LSS för personer med funktionsnedsättning, missbruksvård etc vänder sig till personer som ofta har sämre förutsättning för en god hälsa. Matens kvalitet är därför extra viktigt för dessa grupper.

Förvaltningen anser vidare att formuleringar i strategin avseende allergier och specialkost bör ändras så att grundutbudet ska anpassas till så många som möjligt.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 oktober 2018 att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 7 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret stödjer förslaget till ”Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat”. Förvaltningen bedömer att förslaget är väl genomarbetat. I förslaget har hänsyn tagits till relevanta utgångspunkter som implementering, samordning och uppföljning vilket ger goda förutsättningar för ett bra genomförande.

Stockholms stad har en hög ambitionsnivå för upphandling och inköp vilket tydligt framkommer i stadens program för upphandling och inköp.

Stadsbyggnadskontoret anser att det är särskilt positivt att strategin tar fasta på upphandling och inköp då detta är en avgörande faktor för att lyckas med strategins intentioner. Inom ramen för detta är det av stor vikt med centralt stöd till stadens upphandlande myndigheter i samband med upphandling och uppföljning av avtalsvillkor.

Det är positivt att strategin förordar en samordningsfunktion i form av ett nätverk som ska hantera kommunövergripande måltidsfrågor. Ett övervägande bör dock göras om en stadsdelsnämnd ska ingå i nätverket. Detta utifrån att stadsdelen fastställer lokala förutsättningar för kommunala förskolor och på den nivån ansvarar för mål och uppföljning. Vidare lyfter strategin fram tydliga och bra goda exempel i staden. Förvaltningen anser att det bör finnas en systematik i hur staden arbetar för att ta tillvara kunskap och lärande från goda exempel. Detta skulle förslagsvis kunna rymmas i nätverkets uppdrag för dessa frågor.

Att ställa om samhället i en hållbar riktning är en av Stockholms stads största utmaningar. Strategin kopplas till stadens inriktningsmål, viktiga stadsövergripande styrdokument samt aktuell kunskap från andra myndigheter. Stadsbyggnadskontoret anser att detta är en avgörande ansats för att i förlängningen skapa positiva synergieffekter mellan klimat, ekonomi och sociala värden och därmed bidra till ett Stockholm som håller samman.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att enligt förslag från Lotta Edholm m.fl. (L), Markus Nordström m.fl.(M), Richard Åkesson m.fl. (MP) och tillstyrkande ersättaryttrande av John Kåberg (C) och Christian Carlsson (KD) delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut och att därutöver anföra följande:

Vi välkomnar att staden utarbetar en strategi för att påverka livsmedelsbranschen i en klimatsmart riktning. Stockholm ska vara en föregångskommun gällande upphandling av mat som minskar klimatpåverkan. Att vara en stor upphandlande myndighet medför möjligheter att påverka leverantörsmarknaden genom klimatsmarta upphandlingskrav. Strategin saknar dock skarpa förslag om hur stadens upphandlingar kan ställa krav på djurskyddshållning och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen.

Sverige är bland de bästa i världen på att använda lite antibiotika i djurproduktionen och samtidigt ha friska djur, vilket innebär lägre risk för utveckling av antibiotikaresistens samt mindre utsläpp av antibiotika i miljön. Att byta ut importerad mat med högre påverkan på klimat och miljö mot mat producerad med hög miljö- och klimathänsyn är ett viktigt sätt för Stockholm att ta globalt ansvar. Därför vill vi att stadens upphandlingar ska ställa tydliga krav på djurskyddshållning och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen motsvarande svensk nivå.

Det bör likaså förtydligas att de verksamheter inom staden som erbjuder måltider skall sträva efter att erbjuda minst två fullgoda huvudrätter, så innebär detta inte att en av dessa måste vara av animaliskt ursprung, båda huvudrätterna kan alltså vara vegetariska. Till sist välkomnar vi att staden aktivt arbetar för att minska matsvinnet och samlar in det matavfall som ändå uppstår. Matsvinnet i stadens verksamheter är ett resursslöseri som ofta beror på att för många portioner tillagas. Vi vill ta fram arbetssätt för att minska matsvinnet med innovativa digitala metoder. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande med ovan tillägg till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 9 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig bakom den framtagna strategin och anser att det är positivt att staden får en samlad strategi för stadens mat och måltidsverksamhet som säkerställer gemensammamålsättningar och förhållningssätt, ett likvärdigt och jämlikt utbud i stadens verksamheter samt system för en sammanhållen uppföljning.

Förvaltningen har sedan flera år arbetat aktivt med olika insatser som ligger i linje med matstrategin. Kompetensutvecklingsinsatser har genomförts inom områden som näringslära, säker mat, värdskap, klimat och miljö. Även ett svinprojekt har

genomförts i samtliga grundskolor. En stor satsning sker under hösten på det vegetariska köket, en praktisk matlagningskurs för måltidspersonalen.

Under hösten revideras riktlinjerna för måltider i staden grundskolor, vilka även ska omfatta stadens förskolor och gymnasieskolor. Matstrategin är en av utgångspunkterna vid revidering av riktlinjerna. I riktlinjerna kommer tyngdpunkten att ligga på god mat, hälsa, klimat och miljö.

Förvaltningen bedömer att det är väsentligt att strategin konkretiseras och implementeras hos olika personalgrupper. Det är även viktigt att det budgeteras för de olika insatser som kommer att krävas för att uppnå strategins mål. Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget med en samordningsfunktion och att den placeras vid utbildningsförvaltningen. Förvaltningen vill dock lyfta att vi gärna ser att stadsdelsförvaltningarna är representerade i ett sådant nätverk.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2018 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det som svar på remissen.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 juli 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Enligt förvaltningens uppfattning ger den föreslagna strategin en tydlig vägledning för stadens verksamheter för att säkerställa att den mat som serveras är god, hälsosam och klimatsmart. Genom en stadsövergripande strategi ökar också förutsättningarna för ett gemensamt förhållningssätt och ett likvärdigt utbud inom staden.

En viktig del i strategin är det nätverk som föreslås utgöra en samordningsfunktion. Nätverket ska säkerställa implementering, kontinuerlig uppföljning och kompetensutveckling. Nätverket kan också bidra till samarbete och kunskapsutbyte mellan olika verksamheter och personalgrupper i syfte att ta tillvara på goda exempel och kunskaper som finns i staden, för till exempel måltidspersonal, upphandlare, koststrateger och pedagoger. Förvaltningen vill understryka att detta också gäller äldreomsorgens personal som är en stor och viktig personalgrupp i sammanhanget.

I strategin anges att måltiderna till de äldre ska bidra till ökad livskvalitet och minskad undernäring. Ur ett folkhälsoperspektiv är det angeläget att arbeta förebyggande och förvaltningen föreslår att begreppet förebygga undernäring används istället.

Förvaltningen kan konstatera att alla rekommendationer vad gäller näringsinnehåll inte alltid är relevanta för äldre. Som exempel kan nämnas att äldre ofta behöver en mer energi- och näringstät måltid än vad livsmedelsverket rekommendationer generellt innebär. Även betydelsen av konsistensanpassad mat är något som är av stor

vikt för många äldre. Ett viktigt arbete för förvaltningen är därför att konkretisera den övergripande strategin i äldreomsorgens kostpolicy.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar strategin och bedömer att en samlad styrning och uppföljning av måltidsfrågor ger förutsättningar för ett jämlikt måltidsutbud i staden, bättre hälsa samt minskad klimat- och miljöpåverkan. I strategin ingår att inrätta ett nätverk för att samordna och säkerställa implementering, kontinuerlig uppföljning, kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte. Förvaltningen anser att en sådan samordningsfunktion är nödvändig för att strategins mål ska uppfyllas. Förvaltningen anser dock att nätverket behöver representation även från stadsdelsförvaltningarna eftersom stadsdelsförvaltningarna ansvarar för måltider inom förskola och äldreomsorg samt för måltider inom vissa LSS-verksamheter och verksamheter inom socialpsykiatri.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har redan idag riktlinjer för mat och måltider inom förskolan samt inom egen regi en broschyr om mat och måltider som utgår från äldreförvaltningens kostpolicy. Utöver denna broschyr har avdelning egen regi rutiner kring kost och måltidsmiljö som är väl förankrade i verksamheterna. Förvaltningen anser att förslaget till strategi bidrar till en förstärkning av stadens arbete med måltider, hälsa och klimat. Strategin berör viktiga områden som behöver finnas för att skapa en samlad syn för mat- och måltidsverksamheter. Det är positivt att strategin ska brytas ner i konkreta riktlinjer för förskola, grundskola och gymnasiet och att det för de äldre utformas en kostpolicy.

Förvaltningen ser positivt på att strategin innehåller aspekter om miljö samt att strategin så tydligt kopplar till stadens miljöprogram. Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning arbetar för att bidra till minskad klimat- och miljöbelastning och

mäter redan idag matsvinn och koldioxidutsläpp inom förskola genom kostdatasystemet Matilda där maten även näringsberäknas. För att kunna leva upp till intentionerna i matstrategin ser förvaltningen att det är en stor fördel att använda kostdatasystemet. Matsstrategin tydliggör därför uppdraget för ett område som förvaltningen redan arbetar med och kommer utgöra ett stöd i kommunikationen med kockar och chefer.

Strategin anger att i kommande revidering av stadens miljöprogram ska övergripande mål för stadens arbete med mat och måltider inarbetas och att de mål som formulerats kan kompletteras med mål för att minska klimatbelastningen och mål för minskat matsvinn. Förvaltningen vill framföra vikten av att så sker. Förskolorna i stadsdelsområdet mäter idag utsläppen genom koldioxidekvivalenter utan något riktmärke eller mål att nå upp till. Detsamma gäller matsvinnet som förskolan har börjat mäta. Inom egen regi mäter kostenheten matsvinn, både i köket och i restaurangen. Förvaltningen vill även framföra vikten av att det i de riktlinjer och den kostpolicy som ska tas fram utifrån matstrategin finns konkreta mål angående utsläpp och matsvinn som följs upp via ILS.

Förvaltningen strävar efter att nå målet för andelen ekologisk mat och vill i detta sammanhang framföra att ett utvecklingsområde är att även mäta andelen ekologiska livsmedel i procent vad gäller mängden varor, inte enbart procent av kostnaden.

Förvaltningen välkomnar skrivningar i strategin om utbildning till personal. Inom avdelning egen regi och förskola arbetar förvaltningen redan idag med utbildningar, måltidsråd och i projekt för att säkerställa goda och näringsriktiga måltider i verksamheterna.

Livsmedelsverkets nya råd för måltider för äldre- och barnomsorg använder begreppet måltider, i strategin används både begreppen måltid och mat. För att strategin ska ligga i linje med Livsmedelsverkets råd kan det vara lämpligt att använda sig av begreppet måltider framför mat.

Strategin tydliggör att måltiderna till de äldre ska bidra till en ökad livskvalitet och minskad undernäring. Förvaltningen vill i sammanhanget framhålla e-tjänst Nollvision Undernäring som Enskede-Årsta-Vantör tagit fram. Tjänsten lanserades i mars och ger goda förutsättningar för personal inom omsorgsverksamheter att få inspiration, tips och idéer för att hjälpa äldre att äta näringsriktig mat.

Förvaltningen anser att strategin har ett barnrättsperspektiv, dels utgår strategin från aktuellt kunskapsläge om samband mellan mat och barns hälsa i enlighet med barnkonventionens princip om barnets bästa samt principen om alla barns rätt till liv och utveckling. Strategin ska bidra till att bra mat- och levnadsvanor formas redan i tidig ålder och bidra till en sammanhållen stad och till att utjämna skillnader i livsvillkor och bättre folkhälsa, i enlighet med principen om att alla barn har samma rättigheter, oavsett var de bor och går i förskola eller skola.

Strategin anger även att när de konkreta riktlinjerna för förskola, grundskola och gymnasieskola utarbetas ska barnperspektivet beaktas och förvaltningen ser fram emot att ta del av skrivningar om hur barnets bästa tas tillvara även där.

Förutom att bidra till minskad miljö- och klimatpåverkan ska strategin bidra till bättre folkhälsa. Strategin anger att skillnader i folkhälsa samvarierar med bland annat inkomst och utbildning, vilket märks i förväntad medellivslängd och hälsoindex. Strategin nämner dock inte hur skillnader i kön påverkar folkhälsan och förvaltningen vill påpeka vikten av att synliggöra kön som en viktig faktor vad gäller folkhälsa. Kvinnor rapporterar bland annat en sämre självupplevd hälsa än vad män gör. Skillnaderna mellan kvinnor och män med utländsk bakgrund är ännu större, 68 % av kvinnorna respektive 79 % av männen uppger att de anser sig ha en god hälsa. Detta trots att kvinnor i samtliga ålderskategorier röker och snusar mindre än män samt att män i större omfattning än kvinnor är överviktiga eller lider av fetma.² En större andel kvinnor än män i befolkningen uppger även att de har svåra besvär av långvarig sjukdom.³ För att säkerställa en jämlik och jämställd folkhälsa över hela staden är det avgörande att skillnader mellan kvinnor och män uppmärksammas.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 15 november 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen tycker att det är välkommet att staden får en gemensam strategi för mat och måltider som ska uppfylla flera mål som god, hälsosam, klimatsmart mat och bidra till hållbar utveckling. Förvaltningen ser positivt på förslaget om utbildningar ska genomföras för att öka kompetensen inom stadens verksamheter. Ett nätverk kan vara positivt för samordning men förvaltningen anser att även stadsdelsförvaltningarna bör ingå då det är dessa som huvudsakligen bedriver verksamheter där mat lagas och serveras. Förvaltningen ställer sig tveksam till förslaget om en enhet med övergripande ansvar för stadens mat och måltider. Exempelvis inom förskolan ser förvaltningen positiva effekter där förskolan själv ansvarar för och tillagar mat. Egna utbildade kockar kan tillaga mat efter önskemål från barnen och därmed säkerställa att barnen äter bra och även att matsvinnet minimeras. Att lyfta bort ansvaret för mat och måltider vore olyckligt. Riktlinjerna borde tydligare betona vikten av att använda närproducerad mat och svenska råvaror. Samtidigt hade det varit värdefullt om arbetsgruppen bakom strategin hade kommenterat om man ser några utmaningar utifrån den lagstiftning och de EUDirektiv som gäller för upphandling. Förvaltningen tror att det kan bli svårt att följa upp de olika verksamheternas klimatbelastning och få en uppfattning om matsvinnets volymer och innehåll.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget som helhet och instämmer i att helhetssyn på måltiden utifrån ett hälso- och miljöperspektiv kommer att bidra till ökad kvalitet på de måltider som serveras.

Förvaltningen vill särskilt betona vikten av anpassning till de olika målgruppernas behov samt deras möjlighet till delaktighet och påverkan på måltidernas utformning.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 oktober 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar förslaget på matstrategi och instämmer i att alla verksamheter inom staden som serverar måltider ska sträva efter att maten är god, hälsosam och klimatsmart. Förvaltningen instämmer också i att staden har en viktig roll i en hållbar och klimatsmart livsmedelshantering i sin kravställning i samband med upphandlingar. Redan idag sker ett ständigt utvecklingsarbete inom bland annat förvaltningens äldreomsorg för att förbättra kvaliteten i måltiderna och i de äldres upplevelse av måltidssituationen. Förvaltningen ser även att en matstrategi som strävar efter goda matvanor ur såväl hälso- som miljöperspektiv spelar en viktig roll för att grundlägga goda, långsiktiga vanor hos exempelvis förskolebarnen.

Förvaltningen ser särskilt positivt på förslaget om att inrätta ett nätverk som ska arbeta med riktlinjer och policys, ge stöd till stadens nämnder vid implementering, ta fram underlag för planering och uppföljning av stadens mat och måltider med mera. Att sådant stöd ges till stadens verksamheter menar förvaltningen är en förutsättning för att lyckas med implementeringen av matstrategin.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att enligt förslag från Arvid Vikman m.fl. (S), Maria Johansson m.fl. (L), Christer H Sjöblom m.fl. (M), Anders Ödmark m.fl. (MP) och Reijo Kittilä (V) och med tillstyrkande ersättaryttrande av Kristin Jacobsson (C) att delvis godkänna förvaltningens förslag och därefter anföra följande:

Vi välkomnar att staden utarbetar en strategi för att påverka livsmedelsbranschen i en klimatsmart riktning. Stockholm ska vara en föregångskommun gällande upphandling av mat som minskar klimatpåverkan. Att vara en stor upphandlande myndighet medför möjligheter att påverka leverantörsmarknaden genom klimatsmarta upphandlingskrav. Strategin saknar dock skarpa förslag om hur stadens upphandlingar kan ställa krav på djurskyddshållning och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen.

Sverige är bland de bästa i världen på att använda lite antibiotika i djurproduktionen och samtidigt ha friska djur, vilket innebär lägre risk för utveckling av antibiotikaresistens samt mindre utsläpp av antibiotika i miljön. Att byta ut importerad mat med högre påverkan på klimat och miljö mot mat producerad med hög miljö- och klimathänsyn är ett viktigt sätt för Stockholm att ta globalt ansvar. Därför vill vi att stadens upphandlingar ska ställa tydliga krav på djurskyddshållning och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen motsvarande svensk nivå.

Det bör likaså förtydligas att de verksamheter inom staden som erbjuder måltider skall sträva efter att erbjuda minst två fullgoda huvudrätter, så innebär detta inte att en av dessa måste vara av animaliskt ursprung, båda huvudrätterna kan alltså vara vegetariska. Till sist välkomnar vi att staden aktivt arbetar för att minska matsvinnet och samlar in det matavfall som ändå uppstår. Matsvinnet i stadens verksamheter är ett resursslöseri som ofta beror på att för många portioner tillagas. Vi vill ta fram arbetssätt för att minska matsvinnet med innovativa digitala metoder.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings bedömning är att en samlad samsyn och styrning samt uppföljning av måltidsfrågor kommer att bidra till ett jämlikt måltidsutbud i staden, bättre hälsa samt minskad klimat- och miljöbelastning från stadens mat och måltider.

Förvaltningen välkomnar strategin och föreslår några utvecklingsområden. Bland annat bör representanter från stadsdelsförvaltningarna ingå i det nätverk som ska bildas, gemensamt formulerade riktlinjer och policys bör samordnas i nätverket så långt det är möjligt, användarvänlig uppföljningssystem samt en tydlig kommunikation av strategin till stadens verksamheter.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att en övergripande strategi skapas för mat och måltider och särskilt positivt på att upphandling adresseras i strategin. Med hjälp av detta kan staden styra val av ekologiska och närproducerade livsmedel.

Förvaltningen ser ett stort behov av en samordnande funktion kring kost och måltidsfrågor och att policys, program och riktlinjer revideras utifrån strategin för att kunna säkerställa olika målgruppers behov.

Strategin tar upp målgrupper som barn, skolelever och äldre men berör inte personer med psykisk ohälsa eller annan funktionsnedsättning. Personer med psykisk ohälsa eller annan funktionsnedsättning kan behöva stöd med planering av måltider, inköp och tillagning. Socialförvaltningen saknas även bland aktörerna i det planerade nätverket, vilket är en brist. Förvaltningen föreslår att socialförvaltningen ingår i nätverket.

Strategin för god, hälsosam och klimatsmart mat har bäring på flera av stadens program för mänskliga rättigheter. Strategin ger förutsättningar för att skapa jämlika uppväxtnöjligheter för barn och ungdomar samt ett hälsosamt åldrande. Genom att skapa forum för delaktighet och inflytande ges möjligheter att påverka mat och måltiders utformning.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen är positiv till förslaget om matstrategi och anser att den är tydlig och välstrukturerad. I strategin anges att matavfallet ska återvinnas.

Förvaltningen tycker att det är bra, men vill framföra att förvaringen av matavfall behöver lösas på ett säkert sätt för att undvika problem med råttor, vilket i dagsläget är ett problem i stadsdelsområdet. Förslaget om att verksamheter som erbjuder måltider ska försöka erbjuda minst två rätter, varav en vegetarisk, varje dag kan bidra till minskad klimatpåverkan och till att det finns mat som tilltalar alla varje dag. I underlaget anges att matstrategin ska tillämpas i alla stadens verksamheter.

Förvaltningen anser att det behöver tydliggöras att strategin även omfattar målgrupperna inom fritidsverksamhet såsom öppen förskola, parklekar, 10-12-årsverksamhet, ungdomsgårdar och träffpunkter.

Skarpnäck stadsdelsnämnd

Skarpnäck stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 oktober 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Skarpnäck stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens bedömning är att en samlad styrning och uppföljning av måltidsfrågor kommer att bidra till ett jämlikt måltidsutbud i staden, bättre hälsa samt minskad klimat- och

miljöbelastning från stadens mat och måltider. Inom stadens måltidsverksamheter ska kompetens finnas och utvecklingen ska följas i syfte att kunna möta stadens måltidrelaterade miljö och klimatmål såsom 50% ekologiskt 2020, ökad andel vegetabilier, minimerat matsvinn och fossilbränslefri organisation.

Förvaltningen välkomnar strategin och föreslår några utvecklingsområden. Däribland gemensamt formulerade riktlinjer för alla stadens förskolor med tydliga direktiv kring bland annat specialkost. Uppföljningssystem för klimatpåverkan ska vara användarvänliga och får inte inverka negativt på medarbetare genom att vara tidskrävande. Samt att staden anstränger sig vid kommunikation av strategin så att den får ett brett genomslag så snart som möjligt.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att godkänna förvaltningens svar på remissen och överlämna det till kommunstyrelsen.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 september har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på förslaget till strategi då det kommer att skapa en likvärdighet i staden gällande mat. Förvaltningen önskar dock att kommande riktlinjer för förskolan förtydligar stadens syn på servering av vegankost till barn. Vidare anser förvaltningen att inom äldreomsorgen behöver det användas animaliska produkter för att säkerställa ett högt energiintag hos äldre även om det inte alltid är bäst ur klimatsynpunkt.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till stadsledningskontoret.

Spånga-Tenstas stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 augusti 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till strategin om God, hälsosam och klimatsmart mat och anser att den långsiktigt kommer att gynna folkhälsan och bidra till lägre miljö- och klimatpåverkan. Förvaltningen vill särskilt uppmärksamma olika gruppers behov av specialkost, kompetensbehov bland stadens medarbetare samt möjligheterna att genomföra lokala upphandlingar till förmånligare priser.

Södermalmsstadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att det tas fram en samlad strategi för stadens mat och måltidsverksamhet. Utifrån den övergripande matstrategin ska innevarande kostpolicy för äldre revideras och riktlinjerna för måltider i stadens grundskolor ska revideras samt även inkludera förskola och gymnasieskola. Detta anser förvaltningen är nödvändigt och helt i linje med stadens styrning. Förvaltningen menar att det är viktigt att vid revideringen av policy och riktlinjer ta hänsyn till de speciella behov som olika grupper kan ha.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 oktober 2018 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som svar på remissen

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen bedömer att den framtagna Strategin för god, hälsosam och klimatsmart mat bidrar till bättre folkhälsa och minskad miljö- och klimatpåverkan och ser därmed positivt på förslaget.

Förvaltningen välkomnar att staden tar fram en övergripande strategi för samtliga stadens nämnder och bolagsstyrelser som går att tillämpa på alla verksamheter.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 oktober 2018 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 september 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att en strategi har tagits fram. I yttrandet lyfts emellertid risker för målkonflikter i det kommande arbetet, där strategin ska brytas ned till reviderade riktlinjer för förskola och skola samt kostpolicy för äldre. Den samordningsfunktion, i form av ett nätverk, som föreslås för att säkerställa implementering, kontinuerlig uppföljning, kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte är efterfrågad, inte minst som stöd vid upphandlingar.

Stockholms stadshus AB

Stockholms stadshus AB yttrande från sitt sammanträde den 15 oktober 2018 har i huvudsak följande lydelse

Underremiss

Micasa Fastigheter ABs remissvar har i huvudsak följande lydelse: Micasa Fastigheter bedriver ingen måltidsverksamhet, men bolaget har redan påbörjat ett arbete i linje med strategins förslag och inriktning, när det gäller representation, catering och övriga inköp.

Stockholm Vatten och Avfall ABs remissvar har i huvudsak följande lydelse: Stockholm Vatten och Avfall AB anser att förslaget till strategi är bra på en övergripande nivå, då det ur det perspektivet beskriver vad som ska följas upp och vilka krav som bör ställas i en upphandling. Däremot saknar bolaget en tydligare koppling av hur de påverkas mer konkret och anser även att tillämpningen är begränsad i bolagets verksamhet.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen är generellt sett positiv till en samlad strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, i syfte att stödja en bättre folkhälsa och verka för en minskad miljö och klimatpåverkan. Inga av koncernens bolag bedriver däremot någon form av egna måltidsverksamheter, varför förslaget till strategi endast på en övergripande nivå

är relevant då det där beskrivs gemensamma målsättningar och vilka krav som ska ställas vid upphandlingar.

Det nätverk som föreslås bildas för att säkerställa implementering, uppföljning och kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte är positivt. I detta nätverk ser koncernledningen att ett förtydligande och tillämpning till bolagens verksamheter vore önskvärt.